

GLEN VELDON

TENNY RYTIŘ

HISTORIE BATMANA
A ZROD NERDŮ

Temný rytíř

Vyšlo také v tištěné verzi

Glen Weldon

Temný rytíř – e-kniha

Copyright © Paseka s.r.o., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

**Pa
se
ka**

TEMNÝ RYTÍŘ

Historie Batmana
a zrod nerdů

GLEN WELDON

Paseka

Copyright © Glen Weldon, 2016

First published as The Caped Crusade:

Batman and The Rise of Nerd Culture

by Simon & Schuster, Inc.

Translation © David Koranda, Nakladatelství Paseka, 2021

ISBN tištěné knihy: 978-80-7432-947-0

ISBN ePUB: 978-80-7637-249-8

ISBN MOBI (Kindle): 978-80-7637-251-1

ISBN PDF: 978-80-7637-250-4

Pro Billa Fingera

OBSAH

ÚVOD

Batman a nerd

9

1

Zrod hrdiny a potíže růstu

(1939–1949)

20

2

Panika a její dopad

(1948–1964)

59

3

Čas pro netopýra...

(1965–1969)

90

4

Návrat do stínů

(1969–1985)

128

5

Netopýří noirovky

(1986–1988)

160

6

Gothamský goth

(1989–1996)

187

7

Křížová výprava
(1992–2003)
232

8

Trilogie děsu
(2005–2012)
281

9

Sjednocená teorie
(2004–)
322

BIBLIOGRAFIE

353

PODĚKOVÁNÍ

370

REJSTŘÍK

373

REDAKČNÍ POZNÁMKA

381

POUŽITÉ ILUSTRACE

383

ÚVOD

Batman a nerd

Pojem „Batman“ je značně proměnlivý a ohebný, během sedmdesáti let svého fiktivního života měla postava několik podob. Na začátku hrdina nosil pistoli a napodoboval Shadowa. Postupně se stal bezstarostným flamendrem, který cestuje prostorem i časem, popartovým skautíkem, špiónem potulujícím se po celém světě, kriminalistou se spoustou vynálezů i zasmušilým, nelítostným nindžou nočního města.

Batmana nelze jednoduše definovat, nejde jej vystihnout jediným vyobrazením, protože žádný takový obraz nezachytí všechny vrstvy leckdy i protichůdných významů, které jsme mu přiřkli. Od počátku jsme do něj promítali své vlastní strachy, zájmy, naše pojetí morálky a viděli jsme v něm, co jsme vidět chtěli.

Právě tyhle nekonečné možnosti interpretace odlišují Batmana od jeho relativně neměnných soupeřů ve spandexu. Díky tomu dokázalo tolik různých verzí Batmana vystoupit ze subkultury komiksových nerdů a vesele žít ve všeobecném kulturním povědomí. Kdokoliv se může podívat na Christiana Balea, jak navlečený do kevlaru skřehotá svoje temné hrozby a připomíná při tom žabáka se zánětem hrtanu, a okamžitě v něm rozpozná tutéž postavu ztvárněnou Adamem Westem, který na parketu trsal ve stylu go-go.

Obě zmíněné postavy jsou stejně „pravdivé“, protože Batman každých zhruba třicet let opíše kruh, přejde z temnoty

do světla a pak zase zpět. Za těch sedmdesát let historie „netopýřího muže“ se z Temného rytíře už dvakrát stal rytíř campu a už dvakrát se proti této změně ohradila malá podskupina nejzavilejších fanoušků a dožadovala se návratu Batmana k jeho drsnějším kořenům. Nejtvrdší jádro příznivců přijímá pouze tu nejtemnější, nejponuřejší, machistickou verzi postavy a jakoukoliv alternativu shazuje coby podezřelou, neautentickou, ponižující a „tak trošššku přihrátou“.

Jeden cyklus skončil v roce 1969 s Batmanem Adama Westa, další zahájili hned následujícího roku Denny O’Neil s Nealem Adamsem. V polovině devadesátých let ukončil tento druhý cyklus Joel Schumacher a o deset let později Christopher Nolan započal ten, v němž se aktuálně nacházíme.

Běžné publikum ovšem tenhle opakující se vzorec nevnímá. Pro kulturu v širším slova smyslu má význam především míchání jednotlivých stylů.

Pro většinu lidí neexistuje jeden Batman, ale nekonečný, rozostřený zástup Batmanů, které spojuje několik základních identifikačních znaků: milionář Bruce Wayne, mrtví rodiče, netopýří kostým, tajné doupě a Gotham. To, jak přesně se tyto znaky mísí a v jakém žánru – noirové detektivce, gotickém melodramatu, chlapeckých dobrodružstvích, špionážním thrilleru, grotesce nebo šestákové sci-fi –, se neustále a vzdorovitě mění. Tato mnohotvárnost (působící společně s marketingovými pákami nadnárodního megakonglomerátu) zajistila postavě její dlouhověkost.

A taky se cení, že se s ní údajně můžeme ztotožnit.

MÝTUS ZTOTOŽNĚNÍ

„Batmana mám nejradši,“ řekl mi kamarád a celoživotní fanoušek komiksů, když jsem mu popsal, o čem bude tahle kniha. „Nemá žádné superschopnosti, jen své odhodlání. Je to obyčejný člověk. Můžu se s ním ztotožnit.“

Tahle věta se vrací jako refrén, když se člověk baví s lidmi, kteří o superhrdinech rádi mluví a přemýšlí. Seděli jsme v restauraci a zrovna nám donesli objednávku. „Ty i já,“ prohlásil a mířil střídavě na sebe a na mě hranolkou, než ji namočil do mléčného šejku, „bychom klidně mohli být Batmanem.“

V tom je ale ten háček: to bychom tedy opravdu nemohli. Přesto si to ale *myslíme*.

Normálové i nerdi obecně mívají sklony podceňovat význam toho, že je Bruce Wayne miliardář a jak zásadní dopad to má na samotnou ideu Batmana. Bohatství je samozřejmě Batmanova pravá superschopnost. Ve všech batmanovských příbězích zastává tu samou narativní funkci, totiž že z něčeho naprosto nemožného dělá pravděpodobné. V podstatě funguje podobně jako magie.

Jen málokterí fanoušci si přiznají, že v jejich oblíbeném Batmanu hrají roli i jejich socioekonomické touhy. Spousta z nich bohatství ani nepovažuje za základní složku Batmanovy osobnosti.

Což je vzhledem k tomu, že jen nepředstavitelné bohatství umožňuje Batmanovi vést jeho sólovou, netopýří válku se zločinem, a) šílené a b) fascinující. Vypovídá to o neutuchající a veskrze americké víře, že kdokoliv může až nemravně zbohatnout jen... když bude chtít, fakt hodně chtít.

Tahle víra se úzce pojí s přehnaně ambiciózním a hraničně patologickým přesvědčením i těch nejlenivějších nerdů, a sice že pokud udělají dost sedů lehů, mohli by se časem Batmanem stát i oni.

Tady spočívá klíčový rozdíl mezi Batmanem a řadou jeho supersouputníků: všichni víme, že Superman představuje ideál, kterému se nikdy nevyrovnáme. To je do značné míry jeho podstata.

Nezamýšleným a záludným důsledkem Batmanova lidství je, že ať už si to uvědomujeme, nebo ne, jsme odsouzeni

k tomu, abychom se s ním porovnávali, a z tohoto porovnání pokaždé vycházíme jako poražení. My v reklamě na fitness program nebo na zázračnou dietu představujeme vždycky fotku „před“, zatímco jeho zachycuje snímek „po“.

Samozřejmě že nás od něj odlišuje víc než jen pár posilovacích DVD. Ať si fanoušci tvrdí, co chtějí, skutečný důvod spřízněnosti, kterou k Batmanovi cítí, se nezakládá na jeho lidství bez superschopností. Hluběji v podstatě postavy se skrývá něco jiného, co fanoušky oslovuje. Cosi zakódovaného přímo v její DNA.

K Batmanovi fanoušky nepřitahuje tragédie, která ho stvořila – totiž násilná smrt Bruceových rodičů –, ale jedinečný způsob, jakým na ni zareagoval.

Což je: Batmanova přísaha.

Mladý Bruce Wayne poprvé přísahal roku 1939 v *Detective Comics* #33. V komiksu se už nějaký pátek objevoval, poprvé se čtenářům představil o několik měsíců dříve v *Detective Comics* #27. Trvalo ale sedm čísel, než si zasloužil příběh o svém zrození, i když ho tehdy odbyli pouhými dvanácti panely.

Malému Bruci Wayneovi přímo před očima zastřelili rodiče a on při světle svíce slibuje: „Přisahám na duše svých rodičů, že jejich smrt pomstím tak, že po zbytek života budu bojovat proti zločinu.“

Přísaha je to na první pohled směšná, tak legračně grandiózní a melodramatická, že ji mohlo vymyslet leda dítě.

A přesně v tom spočívá její síla.

Ta přísaha je volbou. Aktem svobodné vůle. Záměrnou reakcí na zdrcující nespravedlnost. Co víc, jde o akt sebezáchrany. Těch osmnáct slov dává jeho životu smysl a zavazuje ho k ochraně ostatních lidí před stejně tíživým osudem. Ačkoliv jde tedy o postavu na první pohled temnou, Batman je a vždycky byl ztělesněním naděje, ne hněvu. Sám sebe

považuje za strůjce změny, je ztělesněním prostého a nesmířitelně optimistického hesla *Nikdy více*.

V sedmdesátých letech se nicméně s Batmanovou dětskou přísahou stalo něco zvláštního. Přišla na ni puberta.

Scenáristé batmanovských komiksů se po celá sedmdesátá a osmdesátá léta zoufale snažili napravit medvědí službu, kterou podle nich napáchala krátkodobá móda ja-lové popartové Batmánie z let šedesátých. Celé to temné, pochmurné pojetí Batmana, které žije v naší obecné představivosti, se ve skutečnosti zrodilo jako reakce na potrh-lého, afektovaného Temného rytíře ztvárněného Adamem Westem. Bez něj by neexistovalo.

Spousta změn, ke kterým autoři po éře Batmánie přistoupili, byla zřetelná. Třeba když upozadili postavu Zá-zračného chlapce Robina a Batmana vrátili do časů, kdy ztělesňoval osamělého ochránce města. Současně ale ucho-pili téma jeho neustálého boje se zločinem (který pro po-stavu zůstal klíčový i v časech nejbizarnějších vesmírných dobrodružství) a ponořili ho do vroucího kotle sedmdesát-kového psychologizování. Motiv, se kterým se do té doby pra-covalo podprahově, se tak stal určujícím a hybným prvkem Batmanova příběhu v každém následujícím sešitu: jeho dět-ská přísaha se proměnila v patologickou posedlost.

V osmdesátých letech pak scenáristé jako Frank Miller zašli ještě dál, když Batmanovu posedlost zesílili ve studii násilnické sociopatie.

NERDI NA SCÉNU

A právě v tu samou dobu, kdy se z Batmana stal obsesivní hrdina, sílil význam nového druhu nadšenců. Celé roky cí-hali v příšeří populární kultury, v tichosti se věnovali okra-jovým koníčkům a zájmům a se sklopenou hlavou se vyhýba-li zvědavým, odsuzovačným pohledům.

Nazývali se fanoušky, experty, *otaku*. Všichni ostatní jim ale – samozřejmě – říkali nerdi.

Nerdi si celá desetiletí pěstovali a střežili identitu propojenou se zvláštními zájmy: komiksy, počítače, vědecko-fantastická literatura, videohry, *Dungeons & Dragons*. Tím, co je skutečně tmelilo, nebyly ani tak konkrétní předměty jejich zájmu jako spíš povaha zájmu samotného – míra, s jakou odmítali brát věci s nadhledem a ironií, které si cenili jejich vrstevníci. Tihle fanoušci se naopak bezstarostně poddávali svým vášním.

Vzestup internetu jim umožnil spojit se s podobně naladěnými fanoušky a společné vášně ještě podněcovat. Stačilo pár let a jejich přepálená forma nadšenectví – nerdství – nahradila ironii a stala se dominantním způsobem, jakým se vztahujeme jeden k druhému a kultuře, ve které žijeme.

A byl to Batman – obsesivní Batman, ten ultimátní nerd –, kdo přiměl miliardy normálů přijmout kulturu, kterou do té doby znevažovali a odmítali. Komiksy, seriály a filmy s Batmanem dodnes slouží jako vstupní brána do nerdovského života. Protože ať už považujeme dětskou přísahu Bruce Waynea za ušlechtilé programové prohlášení, nebo za hnací motor jeho obsesí, je to právě tahle část jeho povahy, se kterou hluboce souzníme my všichni – oddaní batmanovští fanoušci i příležitostní návštěvníci kin. Tohle je na postavě Batmana podstatné, ne nakolik se s ním můžeme ztotožnit.

COMIC-CON COBY MIKROKOSMOS

Červenec 2013. San Diego, Kalifornie. Comic-Con.

Je mi pětáctýřicet a stojím ve frontě na hračku ve tvaru Batmobilu. A nejsem zdaleka jediný.

Řada se táhne od stánku Entertainment Earth v sekci 2300 konferenčního areálu, dvakrát se obtáčí kolem jídelny, kde nashromážděné rodinky apaticky přežívají nechutnou

pizzu, pak se vrací a sune se po hustém modrém koberci dál, kde přetíná dobrých dvanáct uliček mezi stánky, line se podél Sálu malých nakladatelů (jehož vousatí obyvatelé ve flanelových košilích náš zástup obezřetně sledují), dál skrz oddělení Webkomiksů a končí kdesi za horizontem v zamlžených zákoutích sekce 1100, kde dlí draci. A kde se nacházejí kobky. A mágové a paladinové. Sekce 1100 je totiž, aspoň myslím, vyhrazena pro stolní a deskové hry.

V téhle frontě popocházím už pětáctýřicet minut. Ještě to sice nevím, ale třet v ní budu další hodinu. Až na mě přijde řada, vysolím s až příliš velkou radostí šedesát babek za hračku z tvrzeného plastu v podobě Batmobilu, co dostanete „EXKLUZIVNĚ JEN NA CONU!“. Je to klasický Batmobil z šedesátkového televizního seriálu.

Podobně jako spousta dalších nerdů mého věku, ani já jsem se k Batmanovi nedostal přes komiksy, ale prostřednictvím televize. Konkrétně díky reprízám seriálu *Batman*, který dávali každé odpoledne o půl čtvrté na kanále 29.

V šesti letech jsem už znal nazpaměť program všech televizních stanic ve Filadelfii, a zatímco ostatní děti po konci vyučování pobíhaly venku, já vždycky utíkal domů, klekl si před televizi a několik hodin až do večere kroutil ovládačem vedle obrazovky, jako kdybych se dobýval do sejfu: *Spider-Man* na kanále 17. *The Space Giants* na kanále 48. A zásadní byl každý den *Batman* na kanále 29, neomylně ve tři třicet.

Seriál se proslavil díky úspěchu, který sklízel naráz u dvou skupin publika: děti si ho oblíbily pro jeho pestré barvy, bojové scény a všelijaké odvážné kousky, zatímco dospělé na něm baví potřebnost a přepjatá vážnost, s jakou postavy proklamují věty jako: „U všech etruských stuh!“

Tím to ale celé ještě nekončí, protože mezi dětstvím a dospělostí, kdy na nás nerdy dopadá dlouhý a mastný

soumrak puberty, se s námi děje něco dalšího. Mladistvé zánícení pro oblíbené pořady se mění v čistou nenávisť. „Tohle přece není Batman,“ trváme na svém. „Batman je tvrdák. Tenhle seriál ho vůbec nebere vážně.“

Američtí superhrdinové před třiceti lety uvázli ve věku nekonečného dospívání, kdy fanouškové i tvůrci podrážděně opakují, že všechny ty nadpřirozené, do spandexu navlečené hrdiny, kteří vznikli pro pobavení dětí, musíme brát vážně, čímž mají na mysli to, že by se měli utápět v neutěšeném nihilismu: *fakt drsný*.

Tuhle zpátečnickou epochu započal Batman a jeho fanoušci a nyní se konečně začínají objevovat první nadějné signály, že by ji mohli také brzy ukončit.

Prozatím ale čekám v téhle nekonečné frontě v naději, že na mě ještě zbyde jeden z těch roztomilých Batmobílků. Rozhodl jsem se, že frontu vystojím, protože o tom určitým způsobem celý Comic-Con vlastně je. Především to ale dělám z hluboké a vášnivé lásky k šedesátkovému Batmanovu seriálu.

Nejde jen o pocit nostalgie, byť právě ten vytváří živnou půdu, ze které vyrůstá celá nerdovská kultura. Ne, já mám ten seriál rád pro to, co představuje a proti čemu vystupuje: i pouhá existence Batmana s Adamem Westem v hlavní roli žoviálně, ale efektivně popírá zdání, že jediným skutečným Batmanem je ten chmurný a mrzutý tvrdák.

Proto mám takovou radost, že kolem sebe na Comic-Conu vůbec poprvé vidím hračky a reklamní výrobky navázané na seriál z roku 1966. Desítky let to vypadalo, že DC Comics po něm chtějí zahladit všechny stopy.

Mladíci ve frontě přede mnou nečekají na Batmobil, ale na nějakou figurku robota nebo co. V naléhavosti jejich hlasů a volbě přídavných jmen typu „promakanější“, k nimž my nerdi v debatách tak často sklouzáváme, slyším cosi

povědomého. Se zápalem ve tváři odříkávají jména a bojové statistiky oblíbených mechanických kolosů, sestrojených pro boj s kaidžu. Ten samý výraz měl ve tváři i kamarád, který tehdy v restauraci básnil o tom, jak a proč se kdokoliv může stát Batmanem. Ta samá vášně, jen v jiném převleku. A o tohle na Comic-Conu přesně jde: o hromadu různých převleků.

JAK SE NERDÍ DNES

Teď už to není tak, že by Batmana a podobné hrdiny měli rádi jenom nerdi, jako jsem já. Celý kulturní kontext kolem něj se proměnil. Stačilo pár desítek let a „geekování“ se stalo novou normou, sdíleným způsobem, jakým se miliony fanoušků vztahují ke světu kolem nás. Když se nám něco líbí, neznamená to jen, že to máme rádi, my to zbožňujeme.

Koníčky měli lidé odjakživa, diskrétně a úhledně uložené v koutečích stranou jejich každodenních životů. Já mám ale na mysli něco jiného.*

Díky internetu, který nás inspiruje a přiživuje naše okrajové zájmy, dnes miliony lidí považují své specifické koníčky a záliby za to, co jejich osobnost definuje: Gurmáni! Odborníci na politické dění! Snobští vinaři! Magoři do muziky! To je ale omyl, protože na *předmětu* našeho zájmu tolik ne-sejde. Podstatou je opojná, pohlcující a blaženě nevědomá povaha téhle vášně, kterou můžeme sdílet s ostatními.

A jasně, vášně sice není nic nového, ale její současná kulturní vsudypřítomnost ano.

Mluvil jsem s pár lidmi ze San Diega, pro které Comic-Con neznamená ani tak pouť do nerdovské Mekky (jak ho

* Sport samozřejmě představuje oblast veřejného života, u které je nerdovský přístup všeobecně přijatelný, dokonce se nepovažuje za nerdovskou kratochvíli, ale naopak za známku zdravého, normálního vývoje. Ani tohle však nemám na mysli.

vnímám já), jako spíš každoroční rodinnou tradici. Obléknout si kostým a vyrazit na Comic-Con jim přijde stejně přirozené jako Mardi Gras obyvatelům New Orleans nebo Mummers Parade lidem z Filadelfie.

Podobně to cítil i komik Scott Aukerman, který vyrostl v Orange County a na Comic-Con jezdí už pár desítek let. Položil jsem mu stejnou otázku, na jakou jsem se letos ptal každého: „Proč se podle vás tolik rozmohla takzvaná ‚nerdovská kultura‘?“

Na tu otázku se mi dostalo spousty různých odpovědí, ale – vcelku nepřekvapivě – jsem si všiml, že všechny vycházely z dílčí perspektivy odvislé od konkrétního respondenta.

Komiksoví profíci si to vysvětlují tím, že širší společnost konečně pochopila, v čem spočívá kouzlo komiksů. Ty si dlouho nesly stigma, které normálům bránilo najít si k nim cestu. Filmové vizuální efekty ale dokážou komiksovou akci snadno zprostředkovat, takže radost a údiv z těchto postav a příběhů si dnes může užít každý.

Spousta fanoušků, se kterými jsem mluvil – obzvlášť páry, které na Comic-Con jezdí v kostýmech a se svými dětmi v závěsu –, to bere jako rodinnou záležitost. Jejich rodiče jsou nebo byli nerdi a vypěstovali v nich lásku k nerdovským zálibám. Milují to, co jejich rodinu sbližuje. Takhle jednoduché to je. Naše rodina hrála Uno. U nich se zas dívají na *Firefly* od Josse Whedona.

Blogeri, s nimiž jsem vedl rozhovor, považují za zlomový okamžik nástup internetu. Byli nerdy od dětství a jednoho dne objevili na netu diskusní fórum nebo webovou stránku, kde poznali, že v tom nejsou sami. Tak vznikly komunity, které nejenže je přijaly za členy, ale posílily jejich nejnerdovitější vlastnosti. Našli tam druhý domov.

Všechny tyhle odpovědi, stejně jako spousta dalších, jsou samozřejmě naprosto správné. Každá kultura je chaotická

a roste a daří se jí díky řadě vzájemně se překrývajících příčin. Aukerman byl z mých respondentů první, kdo zrod nerdovské kultury zasadil do širšího sociopolitického rámce.

„Byli jsme první generace, která nemusela povinně na vojnu,“ říká věcně. „Nemuseli jsme se bát o svůj život, a tak jsme veškerou energii vložili do náruživého sledování seriálů nebo do čtení komiksů.“

Tahle bez obalu vyslovená teorie – nazvěme si ji třeba „Nejzmrzačenější generace“ – se mě osobně dotkla. Posledních pár dní totiž přemýšlím, jak by na křiklavé cetky a prchavá potěšení z Comic-Conu ohromeně zírali moji přísní prarodiče, přistěhovalci z Walesu, kteří do Ameriky přišli v době hospodářské krize.

Večer si pak představuju ducha Normana „Buda“ Johnsona, který jako kluk vyčkával u železniční tratě a sbíral kousky uhlí spadané z projíždějících vlaků, aby si s nimi doma zatopili.

Vidím ho, jak se vznáší u nohou mojí postele a nevěřícně zírá na noční stolek, kam jsem si já, jeho pětáctýřicetiletý následovník, láskyplně odložil svůj nový Batmobílek.

1

Zrod hrdiny a potíže růstu (1939–1949)

*Zločinci jsou pověřčivá, zbabělá cháska. Můj
převlek musí do jejich srdcí zasít strach.
Musím být noční stvoření, temné, strašlivé...
třeba... třeba...*

– DETECTIVE COMICS #33 (LISTOPAD 1939)

*Jako blesk z čistého nebe, co roznáší smrt...
Batman!*

– BATMAN #1 (JARO 1940)

První věcí, kterou kdy Batman udělal – a předvedl ji hned na třetí straně svého prvního dobrodružství v *Detective Comics* #27, které je sice datováno do května 1939, ale na stáncích se objevilo již na konci března –, bylo, že zaujal pózu.

Jen co ho vypustili na stránky čtyřbarevně tištěných komiksů, udělal z pózování svoje poznávací znamení.

Stojí na střeše za dvojicí zlodějů. Nad noční oblohou se vznáší směšně škodolibý text, který jako by vypadl z dobových brakových románů: „A jak si oba muži vilně prohlížíjí svůj úlovek, nevšimnou si třetí, hrozné postavy za svými zády... Je to Bat-Man!“

Samozřejmě že je to on. Navzdory téměř stoletému ikonografickému posunu je i dnes okamžitě rozpoznatelný. Nohy má rozkročené, ruce překřížené na prsou a při tom probodává padouchy pohledem. Ať už se nás slova nad jeho hlavou snaží přesvědčit o čemkoliv, nepůsobí jeho postoj hrozivě, vzbuzuje spíš nevrle netrpělivý dojem. Vypadá jako přísný a velmi zklamaný táta. Co stojí na střeše. V kostýmu Dráculy.

Z dnešního pohledu je kostým trochu jiný, než jaký bychom očekávali. Jeho uši připomínají ďábelské rohy, jsou tlusté a kuželovité jako dvě mrkve zapíchnuté do sněhuláka – a navíc z něj trčí ve špatném úhlu. Vybíhají mu ze stran pod pětačtyřicetistupňovým úhlem jako paže sudího, který ukazuje bod navíc, nebo jako člena Village People tančícího ypsilon v písni YMCA.

Kápě vypadá v pořádku a odhaluje pouze neurčitá ústa a bradu muže pod maskou, jak bychom dnes předpokládali. Taky rozložení barev z větší části odpovídá: dlouhé šedé kalhoty, modro-černé trenky, žlutý opasek a bizarní fialové večerní rukavice.* Znak na hrudi zatím připomíná čmáranici, ale to se brzy změní.

Nejdramatičtější prvkem celého kostýmu je plášť: klene se mu nad ramena a v obloucích spadá dolů (součástí byla zjevně výztuha), čímž se nádherně vydouvá a vlnitý lem díky tomu dosahuje dokonalého vizuálního účinku.

Plášť už s postavou zůstane napořád a časem získá až expresionistický ráz či gotický šmrnc. Pod rukama prvních batmanovských kreslířů Boba Kanea, Sheldona Moldoffa nebo Jerryho Robinsona dostane podobu tuhých netopýřích

* Tenhle zvláštní doplněk se příliš dlouho neudržel, a kdykoliv DC Comics vydávají dotisk prvního čísla, tak rukavice přebarvují, aby ladily se zbytkem kostýmu.

křidel i splývavé látky, podle toho, co si příběh žádá. Později se jeho vzhled ve zpracování Dicka Spranga, Wina Mortimera, Jima Mooneyho a dalších trochu ustálí, nanejvýš se na důkaz Batmanovy rychlosti pleská ve větru. V sedmdesátých letech sice Neal Adams, Jim Aparo a Dick Giordano zatíží batmanovský vesmír přísným a neúprosným fotorealismem, ale Batmanův plášť takové všední záležitosti, jako jsou fyzikální zákony, spoutat nedokážou. Dál se bude libovolně zkracovat a protahovat nebo se bude kolem Batmanova těla ovíjet jako prameny zlovolného kouře. O něco později kreslíři s výrazným stylem, Marshall Rogers a Kelley Jones, plášť doslova i obrazně protáhnou do oslnivých délek a tím jeho roli ve vyprávění ještě zvýrazní. Stane se důležitým symbolem, tichým, ale o to výmluvnějším společníkem, který povede čtenářovo oko a každou akci naplní vrstvami dalších významů – jednou připomíná zetlelý pohřební rubáš, jindy kožená křídla démona anebo evokuje prudké, skučící vichry větrného boha Aiola.

Když náš hrdina na jaře roku 1939 stál na střeše zmiňovaného domu a shlížel na dvojici zločinců, kteří zrovna zavraždili bohatého obchodníka a vybrali mu sejf, měl na sobě v podstatě deštník.

Poslední vizuální prvek, který tu Batmana bezpečně určuje, nesouvisí ani tak s tím, jak vypadá, jako spíš s tím, kde se nachází. Prozíravě se postavil mezi zločince a měsíc v úplňku, který mu visí nad ramenem a jako by si na ně chtěl taky posvítit.

Tenhle výjev – silueta Batmana se zářícím měsícem za zády – je vepsaný hluboko do DNA postavy. Ozvěny nalezneme v netopýřím signálu i znaku na hrudi, který od šedesátých let pracuje se žlutým pozadím. Je to motiv, který se bude objevovat a opakovat na veškerém netopýřím merchandisingu od puzzle až po ručníky, a Tim Burton nechá

filmu *Batman* z roku 1989 ve třetím aktu klidně spadnout řetěz, jen aby tomuhle symbolu vystříhl poklonu. Batman a úplněk jsou neoddělitelně spojeni – platí to už od prvního dobrodružství.

ZÁKLADNÍ PRVKY

Základní stavební kameny byly na místě od samotného počátku. Batman byl detektiv, to nešlo přehlédnout. Neraď bych na to kladl přílišný důraz, ale jeho první dobrodružství se jmenovalo *Případ chemického syndikátu*, což byl záměrný odkaz na Poea, Conana Doylea a šestákové detektivní romány. Příběh je povědomý a zápleтка prostá: Jen co netopýří muž zneškodnil dva mouly na střeše, přečetl si smlouvu, kterou vytáhli z boháčova trezoru. Dovtípl se hanebného plánu, který k vraždě vedl, a vydal se do doupěte hlavního padoucha, aby se tu s původcem strašlivého činu střetl.

V prvním čísle se taky ukazuje, že Batman dobře ovládá bojové sporty nebo je přinejmenším schopný rváč. V textech Billa Fingera – stejně jako v brakových časopisech, které zbožňoval – by se žádné podstatné jméno nemohlo publikovat bez jména přídavného, takže se dozvídáme, že zápasnické chvaty našeho hrdiny jsou „smrtící“, jeho pravé háky „strašlivé“, hody „mocné“ a při bodyčeku sráží soupeře v letu. Sledujeme, jak dá hlavnímu padouchovi mocný hák do čelisti,* až ten hňup přepadne přes zábradlí a sletí do nádrže s kyselinou.

Už od počátku byly zkrátka praktiky zbrusu nového antihrdiny a samozvaného ochránce obzvláště nelítostné a často končily smrtí.

První panely prozrazují, že „ten chlápek, kterému říkájí Bat-Man“, působí v zatím nepojmenovaném městě dost

* Citoslovce: „Třísk!“

dlouho na to, aby se dostal do hledáčku policejního komisaře Gordona.

Pokud jde o jeho postoj k násilí nebo příčinu, kvůli které se vydal na pochmurnou životní cestu, nenabízí jeho první dobrodružství žádné vysvětlení. Prapůvodní Bat-Man je úsečný, lakonický týpek, není mužem slov, ale činu. Potrvá ještě několik čísel, než našeho hrdinu být jen na okamžik zahlédneme ve chvíli odpočinku. A ještě později se objeví první náznaky jeho myšlenek, které nám dají nahlédnout do jeho nitra.

Zatím tedy víme jen to, co vidíme: Batman dává padouchovi ránu, ten přepadává přes zábradlí a v agónii umírá, zatímco hrdina pronáší k rukojmímu, který stojí opodál: „Příhodný konec pro někoho takového.“

Tahle smrt je jen začátkem vražedného řádění. Během prvního roku sprovedí Batman ze světa, a to někdy i střelnou zbraní, čtyřiaadvacet lidí, dva upíry, smečku vlkodlaků a několik obřích mutantů. Časem – jen co se po jeho boku objeví ten uličník v zelených botách a trochu odlehčí atmosféru – bude Batman používat smrtící sílu čím dál méně a střelné zbraně nakonec zavrhne úplně. Prozatím ale zůstává nelítostným zabijákem.

Posledním základním prvkem je odhalení ze závěrečného panelu, když se ukáže, že Batman je ve skutečnosti prominentní mladý boháč Bruce Wayne.

Koncept maskovaného hrdiny s tajnou dvojí identitou nebyl ani zdaleka nový. Ve stejné době, kdy se celá země pomalu oklepávala z velké hospodářské krize, byly rozšířené zábavné příběhy, které pojednávaly o mladých, krásných a velmi bohatých lidech. Právě z tohoto období pocházejí filmy *Detektiv Nick v New Yorku*, *Přátelé z onoho světa*, *Private Lives* a *Anything Goes*. Miliony Američanů radostně trávil dlouhé hodiny v kinosálech, kde sledovaly dobrodružství

flamendrů ve smokinzích a éterických dámiček ve večerních róbách, při nichž se hrdinové častovali jízlivostmi a zapíjeli je šampaňským, jak se na svět nepředstavitelného bohatství sluší.

Poklidné salonní detektivky sice pomalu vycházely z módy a začaly je nahrazovat brakové městské noiry s drsnými detektivy, ale u publika přetrvávala fascinace společenskou smetánkou.

Stojí za povšimnutí, že v *Případu chemického syndikátu*, stejně jako v mnoha dalších raných dobrodružstvích, scenárista Bill Finger výstižně propojuje detektivní a krimi stereotypy z brakových časopisů typu *Argosy*, *True Detective*, *Spicy Mystery Stories* nebo *Black Mask* s exkluzivním světem bohatých rodů a jejich privilegií.

Výsledkem je nepochopitelná směs: znuděný velkoměstský flákač Bruce Wayne si žije jako v bavlne, ale zároveň se převléká do výstředního kostýmu a mlátí surové násilníky hlava nehlava. Podstatnější ovšem je, že na rozdíl od lidového hrdiny Supermana nechrání práva poctivého amerického dělníka, ale ochraňuje své bohaté kamarády a společníky – a jejich peníze.

V prvním dobrodružství urovná spor bohatých obchodních rivalů podnikajících v chemickém průmyslu. V dalším dopadne lupiče šperků. Ve svém prvním roce dokola pronásleduje ty, kteří ohrožují životy milionářů a jejich majetek.

Bohatství Bruce Waynea, respektive jeho sociální vrstvy, je samozřejmě jedním ze základních pilířů batmanovské mytologie a slouží dvěma účelům zároveň. Z praktického hlediska se jedná o součást zápletky, kterou se dá vysvětlit původ Batmanových udělátek, vozidel, jeho sídla i nekonečného množství volného času, které mu umožňují soustředěně bojovat za spravedlnost. Tenhle boj nakonec ovlivní i soukromý život Bruce Waynea. V nadcházejících desetiletích ho

autoři promění ze znučeného elitáře ve vášnivého filantropa, který využívá vlastní prostředky k financování společensky prospěšných projektů, jejichž prostřednictvím může potírat zločin, aniž by si oblékal elastáky nebo někomu dával pěstí.

Druhou funkcí jeho pohádkového bohatství, která je pro vývoj děje ještě důležitější, je naplnění celospolečenských tužeb. Batman se zrodil v časech národních útrap, kdy se lidé utěšovali eskapismem. Ztělesňoval okouzující styl života oproštěný od všedních problémů, jako jsou dluhy, výplaty, propadlé hypotéky a nesplněné závazky.

Takový byl tedy Batman ve svém úplně prvním dobrodružství: detektiv ovládající bojová umění, zasmušilý strážce pořádku, aristokrat. A takovým po celá desetiletí i zůstal. V tom prvním čísle a po větší část prvního roku života byl ale ještě něčím:

Vykrádačkou.

PŘÍLIŠ MUŽŮ V JEDNOM STÍNU

Batman byl kopií Shadowa. To není kdovíjak kontroverzní tvrzení, protože to oba jeho autoři v podstatě sami přiznali v rozhovorech. *Případ chemického syndikátu* je natolik blízká předělávka Shadowova příběhu *Partners of Peril* z listopadu 1936, až se z dnešního pohledu zdá, že tvůrci dost okatě porušili autorská práva.

Batman nebyl zdaleka jedinou kopií Shadowa, která v městské džungli třicátých let lovila kriminální verbež. Shadow se poprvé představil v červenci 1930 jako záhadný uvaďeč v rozhlasovém pořadu *Detective Story Hour* a okamžitě se stal první multimediální senzací. Diváky mnohem více než vysílané příběhy fascinoval sám hrůzostrašný uvaďeč. Vydavatelé *Detective Story Magazine* si tedy objednali sérii krátkých filmů se Shadowem v hlavní roli a k tomu

pověřili autora Waltera B. Gibsona (který pracoval pod pseudonymem Maxwell Grant), aby sepsal řadu příběhů bojovníka se zločinem, který pod rouškou noci pronásleduje své oběti a halí se do černého pláště.

V těchhle tištěných příbězích byl Shadowem ve skutečnosti věhlasný letec a mistr převleků Kent Allard, který využíval řadu různých identit od úspěšného obchodníka přes skromného údržbáře až po známého tuláka Lamonta Cranstona, kterým se proslavil nejvíc.

Jeho braková dobrodružství odstartovala vlnu maskovaných imitátorů, jakými byli Crimson Avenger a Green Hornet (oba milionáři) nebo Phantom Detective (bohatý lev salonů, kterého z kriminalistické laboratoře povolával rozsvícený maják). Časopis *Popular Detective* taky uvedl záhadnou postavu, která naháněla zločince a na kápi nosila černou nášivku netopýra. Pojmenovali ji – „the Bat“.

Roku 1937 rozjela vysílací společnost Mutual Broadcasting System nový pořad, v němž Shadow vystoupil ze své klasické rozhlasové úlohy uvaďeče antologických příběhů, a namísto toho zaujal ústřední roli v ději. Pořad zjednotil tou dobou už dost košatou brakovou historii postavy a soustředil se na jednu z jejích identit – Lamonta Cranstona. Nová rozhlasová verze, původně namlouvaná Orsonem Wellesem, přišla taky s novou superschopností: Shadow uměl „zastříti lidem mysl“ a být neviditelný, čímž se scenáristé ladně vyhnuli nutnosti vysvětlovat posluchačům, jak je možné, že jejich hrdina tak často nepozorovaně vyslechne zlovolné plány svých obětí.

Úvodní znělka pořadu* se stala skutečným kulturním milníkem, v éteru se jí prakticky nedalo vyhnout a její

* Melodie *Le Rouet d'Omphale* od Saint-Saënsa, Opus 31, doprovázená oblíbenou formulkou postavy, ze které se její chlupy na zátylku: „Kdo ví, jaké zlo se skrývá v lidských srdcích?“

melodie spolu s erbovním sloganem se vepsala do hlav celé generace posluchačů.

Shadowův stín se nadále prodlužoval a v roce 1939 inspiroval další dvě imitace. Obě nosily kápi, obě se ve svých městech vrhaly ze střech a obě používaly vzdouvající se pláště připomínající netopýří křídla. Tu první představil magazín *Black Book Detective* v červencovém čísle roku 1939 a jmenovala se Black Bat. Tahle postava vydržela až do raných let padesátých. Druhý hrdina, který se na pulty novinových stánků dostal o dva měsíce dříve v sedmadvacátém čísle *Detective Comics*, prokázal, že si dokáže udržet pozornost o dost déle.

Říkali mu „Netopýří muž“ – „the Bat-Man“.

STÁT SE NETOPÝREM

Batmana vymyslel Bob Kane. Tedy přinejmenším o tom byl přesvědčený jeho první redaktor v National Comics Vin Sullivan a později několik generací fanoušků. Protože to Kane tvrdil.

Kane ve skutečnosti vytvořil postavu, která se ani v nejmenším nepodobala té, k níž National Comics odkoupili práva. Ve snaze vytvořit komiksového hrdinu, který by se vyrovnal do té doby nevídanému úspěchu Supermana – National Comics ho představili o necelý rok dřív a už se stal obchodní senzací –, navrhl Kane věrnou napodobeninu.

Obkreslil kresbu Alexe Raymonda, která vyšla v komiksovém stripu *Flash Gordon* 17. ledna 1937 a zachycovala titulní postavu, jak zhoupnutím na laně zachraňuje svého společníka před příšerou. Kane zachoval akční pózu, jen postavě nakreslil odlišný kostým, jehož barevné schéma bylo převráceným odrazem toho Supermanova – namísto modrých legín a červených slipů byla navlečená do upnutého šarlatového trikotu a modro-černých kraťasů. Superman

si obličej ničím nezakrýval, takže Kane dal své postavě na obličej škrabošku.

Od Supermana ji odlišovala zásadní věc, kterou Kane považoval na Batmanovi za nepřitažlivější a ke které ho podle pozdějších rozhovorů inspirovala kresba Leonarda da Vinci: křídla. Kane postavě přikreslil pár tuhých černých netopýřích křídel, která měl hrdina přidělaná na zádech. Vypadalo to dramaticky. Mělo to potenciál, myslel si Kane, protože to bylo něco jiného a zároveň – kdyby to zaujalo děti, které si zamilovaly Supermana – ne příliš jiného.

Pod kresbu načmáral jméno: „Netopýří muž“, „The Bat-Man“.

Ohledně Batmanovy osobnosti, co byl zač a co měl za sebou, měl Kane jen neurčitou představu, znal ale někoho, kdo by tomu dal štávu.

Před několika lety se na jednom večírku seznámil s mladíkem jménem Milton „Bill“ Finger, řeč se stočila na společné téma oblíbených komiksů a Kane s Fingerem začali spolupracovat na řadě kreslených příběhů, které Kane prodával novinovým agenturám a posléze vydavatelství National Comics, domovu Supermana. Byla to efektivní dvojice. Finger pracoval v překotném tempu, ale chybělo mu sebevědomí, neuměl vystupovat ve společnosti. Kamkoliv vešel, držel se při zdi. Kdyby do té samé místnosti vstoupil Kane, který byl coby komiksový kreslíř přinejlepším průměrný, postavil by se doprostřed, chechtal by se, plácal by lidi po zádech a se všemi by si potrásl rukou. Kreslení vždycky dávalo Kaneovi zabrat, ve vyjednávání byl ale neúnavný a byl zdatný obchodník. A tak se zakázky jen hrnuly.

S Fingerem si vytvořili systém. Házeli do placu jeden nápad za druhým a Finger z nich pak sepisoval příběhy, které Kane kreslil. O Fingerově existenci neměl nikdo z Kaneových redaktorů sebemenší ponětí, protože Kane komiksy

odevzdával pouze s podpisem „Rob’t Kane“ nebo později „Bob Kane“.

Když tedy došlo na nápad s netopýřím mužem, Kane k němu přistoupil jako vždycky: se skicou dorazil do Fingero-
rova bytu a zeptal se na názor.

Jeho reakce byla prostá: kresba vypadala jako Superman s nějakým udělátkem na zádech. Křídla působila neohra-
baně, neprakticky, dokonce trochu směšně. Finger navrhl několik změn a vymyslel řadu dnes ikonografických prvků, které si s Batmanem všeobecně spojujeme – díky změnám se Kaneův Okřídlený mužík ve slipech proměnil v Temného rytíře.

Tak zaprvé byl na původním obrázku muž v dlouhých ru-
dých legínách. Nevypadal ani zdaleka tak děsivě, jak napo-
vídalo jeho jméno. Finger ukázal Kaneovi obrázek netopýra v encyklopedii a upozornil ho na charakteristicky dlouhé uši. Doporučil mu, ať se zbaví křídel a nahradí je volným zvl-
něným pláštěm, pomocí kterého by se dala znázornit rych-
lost pohybu. Batman potřeboval rukavice, aby po sobě na místech činu nezanechával otisky prstů. A barevné schéma se také muselo upravit – jestli mělo jít o netopýřiho muže, musel pracovat v noci, a tím pádem by měl umět splynout se stíny. Šarlatové legíny přebarvili na tmavě šedé a kápi s pláštěm na černo, respektive je ztmavili, jak to jen tehdej-
ší tiskařské postupy umožňovaly, takže se vytiskly černě se světlejšími modrými plochami.

Zpočátku se ani neobtěžovali vymýšlet, odkud se vzal. Su-
perman měl dokonalý příběh o svém zrodu, jenže Superman spadl do žánru sci-fi, zatímco Batman měl být obhroublým detektivem jako vystřiženým z šestákových románů. A u bra-
kových hrdinů nebylo důležité, odkud přicházejí, ale kam je dobrodružství zavede. Pravou identitu Shadova čtená-
ři odhalili až po letech a Batmanova tajemství tak mohla

počkat. Místo nich potřeboval Finger vymyslet příběh, který by postavu prodal. A tak si jeden prostě vypůjčil. Vybral si epizodu Shadowa *Partners of Peril* z roku 1936 od Theodora Tinsleyho, osekal ji, aby se vešel do šesti stran, a připravil si tak půdu pro ještě neobvyklejšího hrdinu.

Sám Kane později uvedl, že Batmanův vzhled inspirovala i řada dalších děl včetně Zorra (další hrdina zrozený z bra-ku) a filmu *The Bat Whispers* z roku 1930, v němž záhadná postava v plášti terorizuje a vraždí hosty jakéhosi honosného sídla.

Jakmile u prvního bat-manovského příběhu přišla řada na kreslení tužkou a obtahování tuší, sáhnul Kane pro inspiraci mnohem blíž. Na obálku obkreslil tu samou pózu Flashe Gordona, kterou použil v původním náčrtku postavy, a několik panelů *Případu chemického syndikátu* zaplnil postavami překreslenými z dětské knihy *Gang Busters in Action* vydané v roce 1938. Rozložení panelů a obrysy postav kopíroval z nejružnějších zdrojů po celou dobu, kdy působil jako Batmanův kreslíř – což netrvalo zdaleka tak dlouho, jak tvrdil nakladatelům a veřejnosti.

ZE SHADOWOVA STÍNU

Když se dvacáté sedmé číslo *Detective Comics* objevilo na pultech, nikoho příliš netrápilo, nakolik se výstřední maskovaný mstitel koncepčně a provedením podobal jiným výtvorům. Nikdo ani neřešil, že si Kane a Finger chtěli namastit kapsy na humbuku kolem Supermana, a přitom jejich snaha vyústila ve zrození postavy, která byla v mnoha ohledech naprostým opakem Muže zítřka.

Superman byl tvorem světla, na každém panelu ho zalévaly paprsky slunce jako na neosocialistické nástěnné malbě.

Batman se ukrýval ve stínech velkoměsta a obrazně i doslova se halil do barev noci. Byl ponurý, úsečný a hrozivý.

V prvním příběhu nikomu nepřinesl naději, pocit bezpečí, neztělesňoval lidskou vzájemnost ani nesliboval lepší zítřky a zářnější budoucnost. Namísto toho se představil jako postava schopná děsivého násilí jako vystřiženého z gangsterek a krimi románů, tajuplný posel smrti a zkázy.

Jinými slovy: Byl jako Shadow.

Během prvního roku, kdy batmanovské komiksy vycházely, se všechny tyhle rozličné prvky postupně spojovaly do jedinečného a povědomého celku, kterému dnes říkáme Batman. A je to právě takhle syrová, elementární podoba Batmana, která i po tři čtvrtě století vrhá dlouhý stín a ovlivňuje pojetí postavy dodnes. Právě tohohle temného, násilného proto-Batmana totiž v roce 1970 oživil scenárista Denny O’Neil ve snaze postavu zachránit, jakmile opadlo nadšení z šedesátkové televizní Batmánie.

Několik generací považovalo O’Neilovo zpracování za toho „jejich“ Batmana, za jedinou pravou verzi, a tři dekády předchozích dobrodružství zavrhovaly jako vyšínuté, neseriózní blbiny pro děti. Tady byl Batman zase samotář a drsňák, a právě tyhle dva aspekty jeho osobnosti nadále přitahují tu nejhlasitější část fanouškovské základny.

O’Neil se stejně jako každý, kdo se batmanovský příběh kdy pokusili změnit, upravit či reinterpretovat – ať už to byl Frank Miller, Tim Burton, Grant Morrison, nebo Christopher Nolan –, znovu a znovu vracel k samotářskému drsnému Batmanovi z let 1939 a 1940. A proto se k němu musíme vrátit i my.

BAT-MAN: ROK JEDNA

V Bat-Manově druhém dobrodružství v *Detective Comics* #28 (vyšlo v červnu 1939) se Bill Finger výrazněji neodchýlil od vzorce, který použil v úvodním příběhu. Netopýří muž tu rozprášil zločinecký gang, jehož členové vypadali jako dvojníci

Jamease Cagneyho* a který měl tu drzost krást šperky rodině Vandersmithů a další městské smetánce. Náš antihrdina shodil dalšího nebohého zločince ze střechy a z hlavního kápa vymámil přiznání tím, že toho nešťastníka pověsil ven z okna – všechno to byly postupy převzaté od alter ega Lamonta Cranstona a od řady jeho napodobitelů.

Finger se nicméně už v tomhle čísle pokoušel postavu odlišit. Bat-Man tady poprvé dostal možnost obhájit, proč nosí upnuté cirkusové legíny – v honbě za spravedlností musel provádět jeden úchvatný akrobatický kousek za druhým. Skákal z mrakodrapů, metal salta a na „silném hedvábném laně“ se houpal z budovy na budovu.

Postava to byla švihácká, ale Batman to ještě nebyl. Zprv své první dvě dobrodružství strávil v podstatě jako sekuriťák – jako člen Pinkertonovy detektivní služby ve cvičebním úboru. A zadruhé ještě nemusel poměřit síly s pořádným zloduchem a i v rámci braku platí, že hrdina, kterého nepohání touha po odplatě, žádným hrdinou není.

Protože Finger příběhy donekonečna promýšlel a nestíhal kvůli tomu uzávěrky, Kane potajmu najal Gardnera Foxe, který mu připravil scénáře k pěti následujícím číslům. Postava se v nich ubrala novým směrem. Příbyly například gotické detaily, které se rychle staly trvalou součástí celkové charakteristiky seriálu. Stále však šlo o období značného experimentování, kdy si Fox pohrával s mnoha různými nápady – včetně Batmanova prvního superpadoucha, který se tak úplně nevydařil.

V *Detective Comics* #29 a #30 se Batman[†] střetl s doktorem Karlem Hellfermem, zaměnitelným šíleným vědcem a postavou bez jediné špetky nápadu a invence (dokonce

* Pruhovaná saka a třírohé klobouky.

† Teprve v *Detective Comics* #30 se původní „Bat-Man“ začíná psát bez uvozovek a bez spojovníku. Tato grafická podoba zápisu mu vydržela dodnes.

nosil bradku a monokl), který bohaté vrstvy planety zastrásoval smrtícím rostlinným pylem své vlastní výroby.* Foxův scénář vynechal Fingerův oblíbený motiv vyšetřování, zato si však liboval v hrdinově výstroji. Přidal mu opasek s všemožnými udělátky, výbušné kouřové kapsle a přísavky na rukavicích a kolenou, díky nimž dokázal šplhat po budovách. Na Batmobil si musel ještě dva roky počkat, o to víc se ale uplatnil jeho charakteristický červený sporták a s ním spojená obava, kam by Batman mohl svou kárů diskrétně zaparkovat – což byl jeden z nejdivnějších leitmotivů, který hrdinovi vydržel celý první rok.

V souboji se svým prvním arcipadouchem Batman vyhrožoval, že doktoru Hellfernovi (neboli Doktoru Smrti, Doctor Death) zabije několik poskoků – a vzápětí schytl kulku do ramene. Už to vypadalo, že se za naším hrdinou zatahuje opona, ale pak vylovil ze svého opasku kouřovou kapsli, proskočil oknem a zhoupł se na laně do bezpečí.

Byla to jasná zpráva: Batman nebyl Superman. Kane si zjevně užíval, že mohl kreslit, jak se postřelenému hrdinovi řine krev z rány na rameni. Byl to smrtelník, byl zranitelný a od nás ostatních se neodlišoval nadlidskou fyzickou silou, ale silou vůle.

Právě v tomto čísle si pozorní čtenáři mohli všimnout prvních známek drobného stylistického posunu. Kaneovy obrysové linky začaly být silnější, sebevědomější, jeho kompozice temnější. Výtvarník pečlivěji zobrazoval Batmanovu charakteristickou oblou siluetu, která děsila všechny zločince už jen tím, že ji zahlédli. Od tohoto čísla se Kane dělil o pozici kreslíře s Sheldonem Moldoffem a bylo to znát.

V následujícím sešitu (*Detective Comics* #30, vyšel v srpnu 1939) scénář Gardnera Foxe odhalil první náznak, že se

* Jeho příjmení se dá přeložit jako „pekelné kapradí“, chápete?

v hlubinách hrdinovy psýché ukrývají doposud neodhalené demony. Úvod příběhu čtenáře zběžně informoval o tom, že je Batman „okřídlenou postavou pomsty“.

Pomsty. Zvláštní a výmluvná volba slov a zároveň koncept, kterým by Superman – a to i ten leckdy brutální, ze Zlatého věku komiksů – uctivě opovrhl. Současně šlo o záporný obrat: v předchozích dobrodružstvích Batman „bojoval proti bezpráví“ a trávil noci tím, že „napravoval křivdy a nastoloval spravedlnost“, což se k hrdinské figuře hodilo. Ale co ta pomsta?

Šlo o nový prvek, který podtrhoval Batmanovu spřízněnost s nedokonalými antihrdiny noiru. Na odhalení důvodů Batmanovy pomstychtivosti nemuseli čtenáři čekat dlouho. Tragédie, které byl svědkem, a přísaha, kterou následně složil, přišly na řadu v čísle #33.

Fox s Kanem (a s Moldoffovou výpomocí) v mezičase vyslali Batmana v *Detective Comics* #31 a #32 na první mezinárodní dobrodružství. Bylo hodně zvláštní, vystupovala v něm žena typu Lois Laneové, kterou musel Batman v souladu s konvencemi zachránit, a záhadný superpadouch jménem Mnich; v příběhu se využívala hypnóza, objevili se v něm obří lidoopi, vlkodlaci a upíři. U brakových hrdinů se stávalo vcelku běžně, že zápolili s nadpřirozenými nepřáteli, ale tohle byla hotová přehlídka příšer, která Batmana vytrhla ze střech domovského New York City* a přemístila ho na ponurý gotický zámek v maďarských horách. Scenárista Gardner Fox postupně představil čtenářům „Bat-Gyro“† a „vrhací batarang – odvozený od bumerangu australských křováků“!

Kane s Moldoffem stránky příhodně zaplnili motivy převzatými z německé expresionistické kinematografie: byly tu dlouhé stíny a za pokroucenými větvemi stromů prosvítal

* Bill Finger vymyslel název „Gotham City“ teprve o dva roky později.

† Helikoptéra s křídly, které se občas také říká Batplane.

měsíc. Kresba na obálce 31. čísla jako by vypadla z *Kabine-tu doktora Caligariho*: osamocený zámek stojí na vrcholku hory ponořené do mlžného oparu, přes něj se zlověstně klene Batman v obří nadživotní velikosti. Jde o výjev prapůvodní, ikonické síly, kterému v průběhu následujících desetiletí vzdala hold celá řada tvůrců nejen z komiksové branže.

V každém čísle *Detective Comics* měl Batman k dispozici dvanáct stránek, celkem v sešitu vycházelo jedenáct různých seriálů včetně všednějších dobrodružství obhroublých hrdinů typu Speeda Saunderse, Slama Bradleyho a westernového detektiva Bucka Marshalla. Vedle jejich rozverných akčních historek ale ponuré, klaustrofobické a temně kreslené příběhy chlapíka, který skákal po střechách, měl ďábelské rohy a plášť, pokaždé vystupovaly z řady. Po zmiňované povídce, s její podmanivou melodramatičností a hororovými lákadly, už nebylo pochyb o tom, kdo je pravá hvězda *Detective Comics*.

Batmanovo laškování s nadpřirozenem ale nemělo dlouhého trvání. Hned následující měsíc se všechno vrátilo do zajetých kolejí, respektive nastal odklon od hororu ke sci-fi. V *Detective Comics* #33 z listopadu 1939 se Batman utkává se Vzducholoďí zkázy – je vyzbrojená smrtícím paprskem a pilotuje ji šílenec s napoleonským komplexem. Čtenářům je v tomhle čísle také představena „tajná laboratoř“ Bruce Waynea, jakýsi předchůdce jeskynního doupěte, kde hrdina míchá chemikálie pro boj se zločinem.

V *Detective Comics* #33 účinkuje smrtonosná vzducholoď, Batman opět střelí z pistole a znovu má starosti s parkováním.* Nic z toho nás ale nemusí zajímat. Svě místo v dějinách populární kultury si tohle číslo vysloužilo díky dvoustránkovému úvodu z pera Billa Fingera.

* „Auto tu bude v bezpečí, nikdo ho neuvidí.“

„JAK SE BATMAN STAL BATMANEM“

Celé se to přihodí na ploše dvanácti panelů.

První panel: vyděšené dítě a jeho rodiče stojící pod pouliční lampou přepadne lupič s pistolí. Dvanáctý panel: chlapec, nyní už dospělý muž, se krčí na střeše zalité měsíčním světlem a na sobě má bizarní kostým s netopýřími křídly. Mezi těmito dvěma výjevy se stručně zrekapituluje životní příběh chlapce, který se stal „podivuhodným tvorem temnoty“. Je to možná vůbec nejvlivnější inspirační zdroj komiksových příběhů v moderní historii. Dvanáct panelů se bude v následujících dekádách tisíckrát opakovat, doplňovat, dekonstruovat a parodovat, až se natrvalo vryjí do kolektivního povědomí. Dnes se nám mohou zdát primitivní, nahrubo splácané, ale ve své jednoduchosti si udržují sílu.

„Před nějakými patnácti lety,“ jak nás informuje popisek. „Thomas Wayne, jeho žena a syn mířili domů z kina.“ Na levé straně panelu pod těmito slovy stojí rodina Wayneových: dospělí mají klobouky, chlapec strachem poulí oči. Na pravo stojí lupič v modré kamelotské čapce, zjevně zrovna vystoupil zpoza pouliční lampy. „Dámo, vezmu si od vás ten náhrdelník!“ říká a míří zbraní na Thomase Waynea, který zdvihá ruce a chystá se na potýčku.*

Druhá a zároveň také poslední strana Batmanova zrodu z pera Fingera a Kanea z roku 1939 přechází k jednoduché devítipanelové mřížce. Na prvních dvou obrázcích mladý Bruce pláče nad zavražděnými rodiči, zatímco lupič utíká. Přímo uprostřed příběhu o hrdinově zrodu se však nachází nenápadný výjev, který je klíčovým zlomem ve vyprávění a všechno se po něm změní.

* Mnoho autorů napříč médii se bude při vyprávění příběhu o Batmanově zrodu na náhrdelník Marthy Wayneové obzvláště zaměřovat. Podobně silný narativní impuls jim poskytne i fakt, že k vraždám došlo zrovna ve chvíli, kdy rodina odcházela z kina.